

PRE NEGO ŠTO ZASPIŠ

Lin Ulman

Prevela
Tamara Popović

Laguna

Naslov originala

Linn Ullmann
FØR DU SOVNER

Copyright © 1998, Linn Ullmann

Za Nilsa

All rights reserved.

Translation Copyright © 2008 za srpsko izdanje, LAGUNA

This translation has been published with the financial support of NORLA.
Ova knjiga je objavljena uz finansijsku pomoć NORLA-e.

Hteo bih nekog da uspavam,
Kraj nekog da bdijem bih ja.
Tebe bih da mazim, uljuljkavam,
Da te pratim u san, iz sna.
Hteo bih u kući da jedini znam:
Noć beše hladna i zla.
I hteo bih da se slušanju dam,
Slušanje tebe, sveta, tla.
Dozive kroz noć šalje sat,
Vreme se providi do dna.
Još: dole po kog neznanca bat,
I lavež neznanog psa.
Zatim, tišina. Oči bih tada
Široko prostro vrh tvog sna,
Da nežno te drže, i puste kada
U mraku se pokrene šta.

*Rajner Marija Rilke**

* Preveo Branimir Živojinović

Neću da nokautiram protivnika.
Hoću jednom da ga udarim, izmaknem se
jedan korak i vidim koliko ga boli.
Njegovo srce ja hoću.

Džo Frejzer

Sander ćuti. I Karin ćuti. To samo po sebi govori da nešto nije u redu. Karin obično bez prestanka priča. Ali, kada dvoje ljudi leži u krevetu usred noći i čeka poziv na telefon koji ne zvoni, obično postaje tiho. Oni čuju sledeće: budilnik na noćnom stočiću što ne kuca nego bruji. Škripanje zidova. Šuštanje vetra i snega s druge strane prozora. Komšiju do njih, koji ne može da zaspi, kako gasi radio i ponovo se sprema da legne u krevet.

Karin je obećala Sanderu da može da ostane budan dok Julije ne pozove i poželi laku noć.

Sander ima sedam i po godina.

Julije je trebalo da pozove pre nekoliko sati.

Sada Karin i Sander leže priljubljeni jedno uz drugo u krevetu. Ispod pokrivača im vire samo lica i malo raščupana kosa. Ponekad Karin priča bajke. To radi i sada.

Da ti ispričam nešto, Sandere, kaže ona.

Šta?

Sećaš se one slike tvog pradede i svih ostalih ispred onog spomenika u Kvinsu – ispred vremenske kapsule Kapaloj? Sećaš se da smo pričali o svim stvarima što se nalaze u toj vremenskoj kapsuli? Stvarima što su zakopali u zemlju i koje niko ne sme da otkopa pre nego što prođe pet hiljada godina?

Da, kaže Sander.

I tu se nalazi jedna bajka.

U zemlji?

Da.

A zašto?

Oni koji su zakopali kapsulu valjda su hteli da oni što je ponovo otkopaju 6939. godine imaju šta da čitaju svojoj deci.

Možeš li da mi je pročitaš?

Karin nežno sklanja kosu s njegovih očiju.

Ne treba da je čitam, znam je napamet.

Stvarno?

Slušaj me onda, kaže ona tiho, slušaj: nekada davno su se Severni vetar i Sunce svađali oko toga ko je od njih dvoje jači, i jednog dana prođe pored njih jedan čovek u toplom kaputu. Kada su ugledali čoveka, složili su se da će onaj ko prvi natera čoveka da skine kaput sa sebe, biti najjači za sva vremena.

I šta je onda bilo, pita Sander. On zeva, sklupčava se pod jorganom. I šta je onda bilo? Glas mu je skoro nečujan.

Da li će sad zaspati?

Karin se naginje nad njim, prislanja uvo na njegovo lice.

Ne. Ne još.

Sander se ponovo uspravlja. Stavlja ruke oko njenog vrata. Glavu na njene grudi. Želi da ona nešto kaže. O tome zašto telefon ne zvoni. O tišini u sobi. O noći.

Koliko je sad sati, šapuće on.

Kasno je, Sandere, kaže ona, ali neće da kaže koliko kasno. Zapravo je veoma kasno. Mislim da nikad pre nisi bio toliko dugo budan.

I

Venčanje avgust 1990.

Bilo je to pre skoro devet godina. Bilo je to one godine kada sam ja napunila dvadeset, Ani otišla u Ameriku, a Julije se udala za Aleksandera.

Slobodno bih mogla tu da počnem.

Počinjem s danom tvog venčanja, Julije – jedno sunčano popodne 27. avgusta 1990. Niko posle nije mogao da kaže kako to nije bilo lepo venčanje – a ne, bila si lepa, Julije, baš si bila lepa. Niko nije mogao, ruku na srce, da kaže da nisi bila lepa mlada. Ja nisam bila lepa, to sam znala. Ja nikada nisam bila lepa. Mala i mršava i tamnokosa, pomalo baburastog nosa. Ali to nije bilo tako bitno. Lepo sam pevala.

Nije bilo nikoga kod kuće kada sam se tog jutra probudila. Julije i Ani su bile napolju i vršile poslednje pripreme pre nego što će Julije obući venčanicu i otac doći po nju, kao što je to običaj. Sećam se da sam se probudila i bosonoga išla hodnikom, preko grubog drvenog poda do dnevne sobe i Aninog kredenca s pićem. Otvorila sam kredenac i u šolju s toplim kakaom sipala malo njenog viskija.

Pre više godina sam se preselila iz stana u Ulici Jakoba Ola, ali Ani je mislila da sve tri treba da budemo zajedno te „poslednje noći“, kako je rekla. *Hoću da budem s vama poslednje noći pred Julijinu udaju, šmrcala je, biće to kao kad ste bile male, kako vreme brzo prolazi...*

Kasnije ću ispričati nešto više o Ani. Ani je moja majka. Ona baš nije sva svoja.

Ovo s viskijem u kakau uradila sam zato što sam nostalgična osoba – sa godinama je trebalo da postanem odgovorna, hrabra, sposobna za život i koliko-toliko iskrena, ali tog dana najviše sam bila nostalgična – i ovo s viskijem u kakau je nešto što sam radila kada sam bila mala. Nije da sam bila tužni slučaj deteta alkoholičara. Ovo nije taj tip priče. Ne, ti si bila tako mnogo tužnija od mene, Julije.

Ako bih probala da opišem svoju porodicu, a to upravo i name-ravam, čovek bi mogao reći kako je Ani pila da bi zaboravila. Ja sam pila da bih bila srećna. Otac je pio da bi izdržao. Baka je pila da bi noću bolje spavala. Tetka Selma je pila da bi postala još zlobnija nego što je inače bila. Rikard, moj deda, tvrdio je da ne pije, iako se pričalo kako se u Americi obogatio prodajom rakije – ali to je bilo tako davno.

Julije je bila jedina u porodici koja je imala – kako ono ljudi kažu? – prirodan i uzdržan odnos prema alkoholu. Nažalost! To joj nikako nije išlo u korist. Ona nije uspevala ni da zaboravi, ni da bude srećna, ni da spava, ni da bude zla. A nije se ni obogatila.

Bio je dan tvog venčanja, Julije. Sećam se da sam te videla gore kraj oltara – malecki beli cvetovi u tvojoj kosi, duga svilena krem haljina ukrašena biserima, previše nalik haljini neke princeze, izgledala si izgubljeno u toj haljini, lepo i izgubljeno, i taj beskonačno dugi skut haljine koji si vukla za sobom, taj skut što se odmotavao duž hodnika u crkvi, po stepenicama, niz ulicu, po fjordu, po nebu kao potez četkicom. Da, videla sam te gore pred oltarom i mislila kako ovo mora biti najbesmisleniji dokaz ljubavi koji dvoje ljudi mogu dati jedno drugom – da obećaju svoju ljubav za sva vremena, kao da to čovek može – šta to sveštenik govori? Čuješ li šta on govori, Julije? On kaže da ako dođe

vreme kada ne budete dovoljno jaki da volite jedno drugo, kada više ne budete u stanju da volite jedno drugo, treba da znate da je ljubav, sama ljubav, jača od sposobnosti svakog čoveka da voli, jer ljubav dolazi od Boga, a božja ljubav je bezgranična, kaže on, i ti kažeš da, i Aleksander kaže da, ali Aleksander ne gleda u tebe, Julije, on ne gleda u tebe, gleda ispred sebe, kao pravi savršeni muž.

Popila sam Anin viski, dodala vode u flašu kako ona ne bi primetila da sam nešto uzela – baš kao i pre. Vratila sam čašu i flašu na mesto, zatvorila kredenac.

Posle sam obukla onu finu crvenu haljinu, obula crvene cipele i namazala usne crvenim karminom. Okrenula sam se i pogledala se u ogledalo:

Jesi li tu, Karin? Jesi li tu?

Naravno. I danas. Nije loše.

Okrenula sam se i pogledala samu sebe, *da, fina si*, rekla sam devojčici u ogledalu, a devojčica je klimnula glavom i rekla: *Nemoj da se vratiš noćas i kažeš da ipak nisi uspela.*

I nisam baš bila pijana kad sam došla u crkvu tog popodneva, u pozno leto, da bih bila svedok venčanja savršenog Aleksandera Lange Bakea s mojom sestrom Julije.

Bila sam srećna i poletna i samo sam osećala blagu vrućinu u onoj crvenoj haljini koja me je bockala, a bilo mi je pomalo i muka.

Ani stoji na stepenicama ispred Uranijenborg crkve i lepa je Akô dan u dugačkoj zelenoj haljini. Dok je tu stajala, Ani je podsećala na Karipsko more, veliko, pro hladno i primamljivo. Mislim da ni Julije ni ja ne bismo menjale našu mamu za neku drugu mamu kada bi nam se pružila šansa. Ja je u svakom slučaju ne bih menjala. Ne bih menjala Ani, našu glamuroznu damu, najbolju frizerku u Oslu. Našu Ani koja u stvari uopšte nije želela da bude Ani, već neko potpuno drugi. Ani je htela da se kupa u fontani Di Trevi u Rimu, da ljubi plavooke filmske zvezde u usta, miluje očaravajuću i zahvalnu dečicu po glavi, provlači prste kroz svoju dugu gustu crvenkastoplavu kosu dok je svet otvorenih usta posmatra. Htela je da pobegne napolje – Oslo nije bio dovoljno dobar – trebalo je da ode nazad u Ameriku, ta Ani, odrasla u Trondhajmu ali rođena u Bruklinu, ćerka Rikarda Bloma. Mala osmogodišnja Ani koja je mogla da stoji na sedištu svog bicikla spuštajući se niz Leksington aveniju u Njujorku s jednom nogom u vazduhu i jednom rukom na upravljaču: Ura za Ani, svi viču. *Pa pogledajte me, gledajte me, gledajte me*, viče mala Ani, *pa pogledajte me, gledajte me, gledajte me*. I Ani se okreće da vidi gledaju li svi u nju, i pada na zemlju, pada na zemlju i bicikl se prevrće, i Ani se okreće ka meni na stepeništu crkve i kaže: Karin, stoj malo ovde sa mnom i pozdravljaj svatove.

Ani je, što bi rekli ljudi, neodoljiva žena. Muškarci su joj to obično govorili. Ani nije postala ni poznata ni slavna, Federiko Felini nije došao po nju u Trondhajm, povratak u Ameri-

ku se odužio. Ali ona je bila jednako *neodoljiva*. Nesrećna, da. Ogorčena, da. Pijana, da. Totalno otkačena, da. Ali neodoljiva. To joj niko nije mogao oduzeti.

Sećam se, bilo je to davno. Ani, Julije, ja i Anin dečko Zlatko Dragović iz Jugoslavije putovali smo vozom za Zagreb. Zlatko Dragović je bio Anin prvi dečko posle tate. Bio je letnji raspust. Sedeli smo u kupeu, voz se kotrljao, nije bilo drugih putnika u kupeu. Zlatko Dragović je onim svojim dubokim glasom na lošem engleskom rekao: *Vaša majka na tom svetlu, vidite li. Pogledajte vašu majku, Karin, Julije! Pogledajte vašu majku! Njene oči, moj bože, njene oči. Da li ste ikada videle takve oči?*

Onda je tiho zaplakao, toliko je bio dirnut.

Julije i ja smo zinule.

Ani je lizala svoje šapice i gledala nas. *Mislim da gledate moje oči, zar ne? Znae, on je u pravu. Ja sam neverovatna*. Jednu takvu majku čovek ne može da zameni.

I Ani stoji na stepeništu ispred crkve i prima svatove, sunce sija u njenim očima, u njenoj gustoj crvenkastoplavoj kosi, koju je podigla sjajnom zlatnom šnalom, sija na njenim tamnozele-nim cipelama s visokim potpeticama što stružu po tlu.

Karin, kaže i hvata me za ruku pre nego što sam uspela da se ušunjam u mračnu i pro hladnu crkvu. Pomozi mi sad, kaže, stoj malo sa mnom i pozdravljaj svatove. *Gle! Gle ko dolazi!* Viče glasno i pokazuje na uynu Edel i ujka Frica. I dalje me čvrsto drži za ruku, ne zna se koja je od nas pijanija, ali nemojte misliti da to neko može primetiti.

Tri sam stvari naučila od Ani. Naučila sam da neki pažljivo igraju svoje uloge, a neki ih igraju traljavo. A ti moraš naučiti da svoje igraš pažljivo, govorila je Ani.

To je bila jedna stvar.

Druga je bila nešto što mi je rekla kada sam bila mala, kada sam imala samo sedam ili osam godina, i bila tužna. Rekla je

da ne smem da pokažem drugima koliko sam tužna. Nemoj da im daš tu prednost.

Bila sam tužna jer mi je jedan dečak iz odeljenja obećao da će me poljubiti ako pojedem jednu glistu. Držao je glistu u ruci, ona se migoljila među njegovim prstima, dugačka i tanka, siva i glatka, sećam se da sam mislila kako je gadna. Ali rekla sam da hoću, da ću je pojesti, i dopustila da mi stavi glistu na jezik. Ležala mi je nepomično u ustima i kada sam je zagrizla, osetila sam kako se meko i gotovo bez ikakvog otpora podelila na dva dela. Celim telom su mi prošli žmarci, čelo i dlanovi su mi se oznojili. Moraš dobro da žvaćeš, rekao je dečak, koji je sve to pažljivo pratio. Čučali smo iza nekog grma. Ne smeš samo da je progutaš, rekao je dečak. To je prevara, rekao je.

Gledala sam u dečaka i mislila – sve bih uradila da te poljubim.

Žvakala sam glistu. Stvarno sam je žvakala. Nisam otvorila usta. Nisam povratila. Održala sam svoj deo dogovora. Kada je od gliste u mojim ustima ostala samo kaša, zinula sam i rekla: Je li sad u redu? Dečak je pogledao u moja usta i rekao – okej, sad moraš da je progutaš, i ja sam progutala. Ponovo sam zinula i pokazala mu.

Hoćemo sad da se poljubimo, pitala sam.

Nema šanse, rekao je dečak, misliš da bih ja poljubio devojčicu koja je toliko glupa da jede gliste?

Danima sam plakala. Plakala jer dečak nije hteo da me poljubi. Plakala zato što sam bila prevarena. Plakala jer nisam bila dovoljno jaka ili hrabra da mu vratim.

Tada je Ani nakon dana i noći u suzama rekla: Ne smeš im pokazati koliko si tužna. Nemoj da im daš tu prednost.

To je bila druga stvar.

Treća je bila jedna replika koja je, u stvari, bila bakina, ali Ani je bila ta koja je od nje napravila svoj životni moto. *Nikada se ne osvrći, precrtaj, idi dalje*, govorila je baka. Prvi put sam to od nje čula kada se, nakon što se tata iselio, preselila u naš stan

u Ulici Jakoba Ola. Stala je nasred dnevne sobe, malecka žena-džin i rekla, ne bez značajnog dramskog talenta: *Nikada se ne osvrći, precrtaj, idi dalje*.

Ma nema šanse, rekla je Ani nekoliko dana kasnije i ustala iz kreveta. Nema šanse da ću ja još sekunde ovde ležati i plakati zbog tog čoveka, prokletog prosečnog polustarog govnapara koji me ionako nikada nije usrećivao, jebeni prokleti pacovski kurac, rekla je brišući nos.

Pogledaj, rekla je baka i pokazala na Ani: Dobar vojnik se ne osvrće.

Ani nije nikakav vojnik, rekla sam.

Naravno da jeste, rekla je baka.

Julije ovo nije slušala, Julije je sedela na stolici ispred prozora u svojoj sobi i pogledom tražila tatinu belu mazdu. Baka nije mogla ništa drugo osim da je pomazi po glavi i kaže on nije prestao da te voli, Julije, on nije prestao da te voli.

To je bila treća stvar.

Pazi ko dolazi, kaže Ani, pa to dolaze ujka Fric i ujna Edel. Da, vidi, dolaze ujka Fric i ujna Edel, i Ani pušta svoju ruku kako bih mogla lepo da se pozdravim, onako kako je ona htela to da učinim. Zdravo, zdravo, kako si lepa danas, ujna Edel, hvala, a ti, ujka Frice, kako si ti? Kažem, kako si? KAKO SI, UJKA FRICE? Ne, još nisam videla mladu. Julije je htela da do poslednjeg trenu bude nasamo sa ocem. On je hteo da joj da neke dobre savete o braku pre nego što sve počne.

Ujka Fric je sin ujne Edel. Ne znam kako smo počeli da ih zovemo ujnomo i ujkom, ali znam da smo na neki način bili rod. Edel se brinula o svom sinu Fricu od njegovog rođenja pre pedesetčetiri godine, zajedno žive u trosobnom stanu u Šeningovoj ulici na Majurstui, nedaleko od Aninog stana u Ulici Jakoba Ola, zajedno letuju u južnoj Evropi, zajedno vode malu firmu koja se bavi proizvodnjom kolača, s kuhinjom u Šeningovoj

ulici kao bazom. Edel peče kolače, zapravo najbolje kolače u gradu, ona je ispekla i kolač za današnje venčanje, tortu od osam spratova, kao što je pekla kolač i za Anino venčanje pre dvadeset godina. Posao ujka Frica bio je da vozi kolače mušterijama. Kada je ujka Fric imao trideset sedam godina, preselio se u sopstveni stan, dao otkaz kao ujna Edelin razvozač kolača i rekao majci kako je vreme da on započne samostalan život.

Osam dana kasnije ponovo se uselio kod Edel.

Sunce pecka po temenu i po obrazima. Ujka Fric će sedeti sa mnom za stolom. Ani se ne usuđuje nikog drugog da stavi pored njega, dešavalo se da on iznenada povrati na porodičnim okupljanjima. Ispovraćao se na Ani na bakinoj sahrani pre godinu dana. Ani je to dobro podnela. Gore je bilo na Badnje večer pre tri godine. Tada se isповraćao po celom stolu, prskalo je po svima, to je jedna od slika koja se ne nalazi u ujna Edelinom porodičnom albumu: dugi beli sto, ispružene ruke i šake, okrenuti dlanovi koji pokušavaju da zaustave tu poganštinu, zaštititi nas od ovoga, zaštititi nas od ovoga, nećemo ovu poganštinu na sebi, prestani, čoveče! Vidim bleđa lica, jedno za drugim oko tog belog postavljenog stola, zatvorene oči. Vidim gnušanje, toliko gnušanja oko stola za kojim se ruča ne nalazi se ni u najnesrećnijim porodicama, ali nas je bilo puno. Nesrećni ili ne, ko to može reći? Bilo je i jednih i drugih. Ali zasigurno mogu reći da nas je bilo mnogo.

Ja sam Karin. Rođena sam leta 1970. u bolnici Aker u Oslu. Ani je pričala da porođaj nije bio naročito bolan, ali da je bacila jednu čašu s vodom na pod i vrisnula poze radi. Tada se lekar nagnuo nad nju i prošaputao: U redu je, u redu je.

Julije je došla na svet tri godine ranije. Taj porođaj je bio znatno teži, kako mi je rečeno, babica je stenjala, Ani je bila hrabra. Prvo su se prikazala Julijina stopala, a babica nikada nije videla veća stopala u novorođenčeta. Julijino telo bilo je malo i plavo i više je podsećalo na neki deo tela nego na telo. Ali stopala su joj bila neuobičajeno velika i glatka, ne naborana kao kod većine beba, bila su lepo oblikovana, kao glave lososa. Ipak, posmatrana s telom u celini, bila su groteskna. I Ani je to znala – da su Julijina stopala groteskna, i svaki put kada je povijala Julije, trudila se da ih ne gleda.

Ani je volela svoju decu. Ja volim svoju decu, imala je običaj da kaže. Ovako je bila vaspitana: majka voli svoju decu. Imala je običaj da to kaže naglas, često iz čista mira, svima koji su hteli da slušaju: Ja volim svoju decu. I baka je volela svoju decu, volela je svoju ćerku Ani, volela je i svoju ćerku Else koja živi u Viskonsinu. Sigurna sam i da je bakina mama volela baku kao što je baka volela našu mamu i kao što je naša mama volela nas.

Mi smo bili porodica puna ljubavi.

Zato je ovo s Julijinim stopalima teško palo Ani. Nije računala na to da opterećenost izgledom može biti jednako jaka kao ljubav. A Ani nikada nije mogla da prizna da je prema svojoj deci osećala išta drugo osim ljubavi. Nikada nije mogla samoj sebi reći da se stidi Julijinih stopala, Julijinog nezgrapnog hoda

preko poda, Julijinih prenaglih pokreta, predugih ruku, premršavog tela, prebledog lica. Nije mogla samoj sebi da prizna kako se stidi Julije. Takva izjava bi bila besmislena. Potpuno nezamisliva. Apsolutno nemoguća. Ali Ani nije mogla da se uzdrži od buljenja u Julijina stopala svaki put kada bi Julije uradila nešto nespretno, na primer kada bi joj šolja za mleko ispala na pod na putu od frižidera do kuhinjskog stola. Ili kada bi obočila zdelu s jabukama. Ili kada bi se saplela na ulici. Ili kada bi nagazila Anine nožne prste. Tada bi Ani, i ne želeći to, odmotala u glavi sliku sebe na krevetu na kom se porađala, raširene noge i Julijina džinovska stopala kako vire iz nje. I tako ju je Ani, zbog tog stida koji je osećala svaki put kada bi pogledala Julije, samo ljubila, ljubila, ljubila. Ani je želela da taj stid nestane. Nije ga razumela. Majka voli svoju decu.

Julije se uvek saplitala, često bez razloga. Odjednom bi pala i ispružila se po zemlji koliko je dugačka. Bila je mršavo dete, i sve je činila kako bi se sakrila kad je bila gola. Nije plakala, Julije nikada nije plakala. Ani je plakala, ja sam plakala, ali Julije nije plakala. Samo jednom pre nego što je nestala, videla sam je kako plače.

Ani i tata su živeli zajedno skoro deset godina, a onda je tata oputovao. Nije daleko oputovao, seo je u kola i vozio petnaest minuta od Majurstue do Tejena. Kupio je stan u blizini Univerzitetske izdavačke kuće, gde je radio kao urednik nekih stručnih knjiga za koje niko nije mario i koje niko nije čitao, čak ni kolege iz izdavačke kuće, i ponekad, kada bih ga pozvala na posao, žena za centralnim deskom je odgovarala: On više ne radi ovde, a radio je.

Tata je seo u kola i vozio petnaest minuta od Majurstue do Tejena i digao ruke od žena. Doduše, Ani je bila neodoljiva, ali muškarci nisu ostajali uz nju. Mnogih stvari čovek može da se zasiti. Neodoljivosti čovek bez sumnje može da se zasiti.

Ne mogu više, rekao je tata. Ne mogu više.

Otac je već jednom bio oženjen pre nego što je upoznao Ani, i sećam se kada smo Julije i ja upoznale tatino prvorodeno dete iz prvog braka. Našeg brata, tatinog sina. Ani i tata su još živeli zajedno u stanu u Ulici Jakoba Ola. Iznenada jednog dana, jedne nedelje, za kuhinjskim stolom sedeo je nepoznat dečak. Dečak je bio visok i mršav i sedeo je pognute glave. Kosa mu je bila nepodšišana i mokra. Na sebi je imao crvenu košulju i tanku kravatu boje vina koja mu je visila niz stomak. Znojio se po vratu. Ani je skakutala oko njega, oko tate, oko nas, po kuhinji, i miris njene kože, njene kose, divna mešavina parfema, kamilice, jabuka, papaje ispunjavala je sobu. Uz miris ručka, malih začinjanih čufti, klipova kukuruza, domaćeg krompir-pirea i smeđeg sosa s kozjim sirom. Sad moraš da jedeš, rekla je Ani i opet skakutala. Oh, kako je lepo videti kako jedeš, rekla je, pogledajte kako dečko jede. Dečak se zagrcnuo i pocrveneo u licu. Tata je ćutao, dizao je i spuštao kašiku, dizao i spuštao, žvakao hranu. Dečak je gledao tatu. Tata je gledao dečaka. Jedan drugom ništa nisu govorili. Ani je bila ta koja je bila zadužena za razgovor. Tata je rekao hmmm, dečak je rekao hmmm. Julije i ja smo bile preplašene i nismo uspevale ništa da izustimo jer smo odjednom dobile brata, pravog pravcatog starijeg brata s kravatom koji je sedeo i jeo začinjene čufte za našim kuhinjskim stolom, s našim tatom i našom mamom. Niko nije govorio iako se Ani svojski trudila, trudila da od ovoga napravi jedan obični prijatni nedeljni ručak s porodicom. Niko nije govorio, bilo je tako tiho da smo čuli zveckanje pribora za jelo, a Ani nije mogla da podnese tu tišinu.

Ne, Ani nije mogla da podnese tišinu. Zato je zapevala. Ne baš zapevala, ali počela je da pevuši, a onda je počela i da diriguje takt viljuškom. *Baby it's cold outside*, pevušila je. Oči su joj poprimile sanjalački izraz, pokušavala je da uhvati dečakov pogled, pogled našeg brata, crni, preplašeni pogled sina našeg tate. *Baby it's cold outside... but I really can't stay... but baby it's*

cold outside,* pevušila je. Dečak je gledao dole u hranu i još više crveneo. Ani je počela glasnije da pevuši, ispružila je ruku preko stola i pomazila ga po kosi. Dečak se trgnuo i viljuška mu je ispala na pod. Ani je naglo prestala da peva, učutala je. Svi su gledali dečaka kako se saginje i podiže viljušku s poda i kako se mumlajući izvinjava. Izvinite, mumlao je. Izvinite, izvinite.

Bilo je potpuno tiho za stolom. Tata je gledao dečaka. Tata je gledao nas. Tata je gledao Ani.

Možda bismo mogli da nastavimo ručak u Ulici Jakoba Ola a ne u nekom holivudskom filmu, rekao je tata, ili šta ti kažeš, Ani?

Idi do đavola, rekla je Ani i nasmešila se dečaku.

Kada je dečak trebalo da ide, tata ga je pratio u hodnik. Tata je seo na tronožac i gledao kako dečak oblači suškvavu jaknu u kapu. Pošto je dečak završio, tata je ustao sa tronošca i zagrlio dečaka, onako kako muškarci grle druge muškarce, nekoliko pljesaka ili udaraca po leđima, a onda je tata rekao: Vidimo se, onda, sledeće nedelje, zar ne, neka bude tako. Dečak je klimnuo glavom i odjurio na vrata i niz stepenice.

Sledeće nedelje dečak je opet sedeo za kuhinjskim stolom. Na sebi je imao onu istu crvenu košulju i niz stomak mu je visila ona ista tanka kravata. Znojio se po vratu baš kao i pre. Jedino što je ovog puta bio podšišan. Dečak je bio kod frizera i ošišao se tako da smo mu sada mogli videti čelo i oči, koje su bile mnogo veće nego što sam mislila. Tata je gledao dečaka. Dečak je gledao tatu. Ručak je pojeđen. Posle su izašli u hodnik, tata je seo na tronožac, dečak se spremio za izlazak. Zagrlili su se i tata ga je pozvao da dođe sledeće nedelje. I tako se to nastavilo. Svake nedelje dečak je sedeo za kuhinjskim stolom. Nikada nije zakasnio. Nikada nije došao ranije. Nikada nije predugo ostao. Jedanput sam probala da pričam s njim: Čudno je što si ti naš brat, rekla sam. Da, rekao je dečak, čudno je.

* Dušo, napolju je hladno... Dušo, napolju je hladno... Ali zaista ne mogu ostati... Ali dušo napolju je hladno. (Prim. prev.)

A onda, jedne nedelje, dečak više nije sedeo za kuhinjskim stolom. Tata to nije komentarisao. Ni mi nismo pitali. Tako je to bilo s tatom. Ljudi su nestajali.

Ljudi su nestajali. Kada je tata seo u kola i odvezao se od stana u Ulici Jakoba Ola do stana na Tejenu, Julije i ja smo stajale na prozoru i mahale. Ani je ležala na krevetu u sobi pored i plakala. Bože, kako je samo plakala. Plakala je ceo dan i celu noć i ceo sledeći dan nakon što je tata otišao. Čitala sam da postoji mnogo različitih reči za vetar, a negde sam pročitala opis različitih vrsta grmljavine: kotrljajuća grmljavina, tutnjeća grmljavina, prašteća grmljavina, grmljavina koja para nebo. U Ulici Jakoba Ola mogli smo da napravimo ceo jedan rečnik Aninog plača.

Anin plač nije uvek pravi, nije uvek izraz tuge ili radosti, nije uvek trajan, ne može se uvek razumeti. Anini plač je u celom njenom telu, u očima, u ustima, u stomaku, među nogama, na jagodicama prstiju, u grlu. Ani plače kada je zatečena. To mogu biti deca na televiziji, u krevetima sa šipkama, deca širom otvorenih očiju, muve po licima, naduveni stomaci – kao mala trudna deca, misli tada Ani, mali trudni dečaci i devojčice – i Ani vidi jedno, hiljadu godina staro dečje lice koje se okreće ka TV kameri, okreće se ka Ani, jedno hiljadu godina staro dečje lice koje kaže pomози mi, Ani, pomози mi, zar ni ti ne možeš da mi pomogneš, Ani, i Ani tada plače. To je onaj plač što dolazi iz stomaka, počinje tihim grcajima, *zar ni ti ne možeš da mi pomogneš, Ani*, i plač teče iz usta, nosa i očiju, kao izbljuvak, i što je neverovatno, završi se. Ani ponovo gleda u TV ekran i sve se završilo. Sad je zaista završeno. A nekad pak Ani plače bez razloga, mirno sedne za kuhinjski sto ispod onog hladno-plavog lusteru i plače. *Stvarno nije ništa, Karin, nije ništa, Julije, ja samo plačem, plač je u meni, uskoro je gotovo*. A ponekad Ani plače jer je dirnuta. Tada se njene oči ispune malim suzama

koje kaplju po licu, nalik prolećnoj kiši. Iz usta izlaze grcaji što podsećaju na smeh. Ani bilo šta može da dirne do suza, čitulja u novinama, veoma stara ili veoma mlada osoba koju nikada nije poznavala, ali *neko* ju je poznavao i to je dovoljno tužno. Ona može i tiho da plače, gotovo bez zvuka, sa suzama što teku, bukvalno teku niz njene obraze. Kada Ani ovako plače, njene ionako sjajne plave oči postanu još sjajnije i plavlje, to ona zna. Zna da ovaj plač budi nežnost, saosećanje i bespomoćnost, jer muškarci u njenom životu ne mogu da podnesu ženske suze. Bilo šta, kažu muškarci, samo ne ženske suze. Ali nemojte misliti da Ani ne plače kada je ljuta, tada plače glasno, tada vrišti, tada ti taj svoj plač baca u lice, i znam da je tada onaj izliza-ni izraz „kao svinja na klanju“ potpuno pogrešan, nemoguće je reći da Ani vrišti kao „svinja na klanju“ – „svinja na klanju“ je bespomoćna i slaba, a Anin bes nije ni bespomoćan ni slab, Ani vrišti kao besno dete *mrzim te, mrzim te, mrzim, mrzim te*, da, tada toliko lošeg izađe iz Ani da je to posle teško zaboraviti, iako je ona to odavno zaboravila, i nisu joj oči već usta puna suza, pljuvačke, poganštine i slina. Potpuno drugačije od Aninog plača noću, kada se pojavi strah. Tada tiho cvili i ne otvarajući usta. Kapci su vlažni, usne vlažne, nadlanica je vlažna, ali suze ne dolaze iz očiju, suze izvire iz nekog mesta duboko u njoj. I Ani je tako iscrpljena da ne može ništa drugo nego da nas moli, zar ne možete sad da nestanete, može li ovo da nestane, može li ovo u meni da nestane? Nemoguće je spavati, Ani to zna, zna da je nemoguće spavati. Ne može da spava pre no što se razdani, osim ako sve to nije predvidela prethodne večeri i napila se ne bi li se ohrabrila. Onda se dešava da se probudi i uplaši: uplaši se da alkohol možda nije delovao kako bi trebalo, uplašena je Straha kojeg nema, ali svakog trenutkada može doći, napolju je mračno i Ani leži na leđima u krevetu i plače u jastuk koji stiska na lice.

* * *

Kada je tata seo u kola i odvezao se od stana u Ulici Jakoba Ola do stana na Tejenu, Ani je plakala kao nikada pre. Sve se u njoj otvorilo i ispalo napolje. Nije moglo da se zaustavi. Ani je plakala jer je znala da od tada za tatu više ništa nije predstavljala. Ništa. Zero. Nada. Probaj da shvatiš – ništa. Tata nije nestao. Tata se preselio, tata se razveo, tata je otišao svojim putem, ali nije *nestao*. Neki drugi su nestali. Baš kao dečak i dečakova majka, a sada i naša majka.

Neću više, rekao je tata. Tebe više nema.

Julije i ja smo bile tatina srca. To je rekao pre nego što je otišao. Vi ste moja srca, rekao je i pomilovao nas po kosi kao što je imao običaj. Mi nismo nestale. Mi nismo postale ništa. Mislim da smo Julije i ja, Julije u svakom slučaju, sa ovim saznanjem živele celog detinjstva, a i kasnije – da mi nismo nestale i, šta god radile, mi nismo smele nestati. Zato smo stajale i mahale tati s prozora, smešile se i mahale kada se odvezao svojim kolicima, pa sam morala da uštinem Julije kako se ne bi stropoštala. Možeš li molim te da stojiš uspravno, Julije. Ani je plakala u sobi pored, ali mi smo bile male, a ona je bila odrasla, pa je to, u stvari, njen problem, mislila sam.